

การศึกษาความเปรียบเทียบการจำแนกประเภทผังพื้นที่บ้านพักอาศัย 2 ชั้น
ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลช่วง พ.ศ.2531- 2550
The Transformation of the Spatial Organization of the Thai Urban Residents
in Urban Context During 1987 to 2007

ทิมวัฒน์ วีระเศรษฐกุล
นักศึกษานิเทศศาสตร์
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหาร ลาดกระบัง

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความคล้ายคลึงและความแตกต่างในการจำแนกประเภทของพื้นที่ใช้สอย และสัดส่วนของพื้นที่ใช้สอยในบ้านพักอาศัย 2 ชั้น ของบ้านขนาดกลาง ของบ้านพักอาศัยที่สร้างขึ้นในช่วงปี พ.ศ. 2531-2550 ซึ่งมีพื้นที่ใช้สอยภายในรวมระหว่าง 102-230 ตร.ม. และตั้งอยู่ในเขตกรุงเทพฯและปริมณฑล ตัวอย่างประกอบด้วยบ้านจัดสรรและบ้านที่สร้างเองโดยเจ้าของอย่างละ 7 หลังคาเรือน พบว่าประเภทของพื้นที่ใช้สอยภายในบ้านจัดสรรมีแนวโน้มลดลงอย่างชัดเจน ในขณะที่ประเภทและความถี่ของพื้นที่ใช้สอยแต่ละชนิดในบ้านพักอาศัยที่สร้างเองไม่เปลี่ยนไปจากเดิมนัก ห้องนอนในบ้านที่สร้างเองมีจำนวนโดยเฉลี่ยเพิ่มขึ้นเมื่อเทียบกับจำนวนห้องนอนในบ้านจัดสรร พื้นที่ใช้สอยของห้องนอนเมื่อเทียบกับพื้นที่ใช้สอยโดยรวมในบ้านสร้างเองมีสัดส่วนไม่เปลี่ยนแปลงมากนัก แต่สัดส่วนการเพิ่มของพื้นที่ห้องนอนในโครงการบ้านจัดสรรมีมากอย่างชัดเจน จำนวนเฉลี่ยของห้องน้ำ ทั้งในบ้านจัดสรรและบ้านที่สร้างเองมีมากขึ้นเล็กน้อย แต่สัดส่วนพื้นที่ใช้สอยเฉลี่ยของห้องน้ำในบ้านจัดสรรมีเพิ่มมากขึ้นเกือบเท่าตัวในระยะเวลา 10 ปีหลัง การศึกษาขั้นต่อไปควรเป็นการวิจัยในเชิงลึกถึงสาเหตุต่างๆ รวมถึงลักษณะทางสังคมที่ส่งผลต่อวิถีชีวิต การทำกิจกรรมที่เปลี่ยนไปของผู้อยู่ในที่อยู่อาศัยในบ้าน ที่เป็นอิทธิพลให้เกิดความเปลี่ยนแปลงของแนวคิดในการออกแบบบ้านพักอาศัยทั้งสองประเภทนี้

คำสำคัญ: การจำแนกประเภทของพื้นที่, สัดส่วนของพื้นที่ใช้สอย, บ้านสองชั้น, บ้านจัดสรร, บ้านพักอาศัยสร้างเอง, ผังพื้นที่

ABSTRACT

This case study compares and contrasts the pattern of spatial utilization of two-story detached dwelling for middle income group that were built between 1987-2007 by (1) the home owners, and (2) the housing development companies. The research aimed at investigating 'the allocation of spatial type' and the 'categorical differentiation' of 7 contemporary houses, in Bangkok Metropolitan and its perimeter, with an interior space ranging from 102-230 square meters. The results indicated apparent trend in the reduction of *spatial category* within the houses built by the housing development companies. On the contrary, the spatial categories in the houses built by the home owners remain relatively stable over the period of 20 years. In term of *spatial allocation*, changes in the both the sizing and the numbers of the area within both types of housing are found; the area allocated for private spaces such as bedroom and bathroom had noticeably been increased in while the common area for family gathering had been downsized. These findings warrant further investigation particularly on the interplay between social factors, domestic life of the city dwellers, and the spatial arrangements within their houses.

Keywords: categorical differentiation, detached house, domestic space, floor plan, housing development, space allocation, spatial utilization, residential design, two-storey

1. บทนำ

โครงการบ้านจัดสรรในยุคแรกของประเทศไทยเริ่มต้นขึ้นเมื่อประมาณ 40 ปีที่แล้ว โดยตัวอย่างโครงการบ้านจัดสรรที่ประสบความสำเร็จอย่างเห็นได้ชัดคือโครงการหมู่บ้านเสนานิเวศน์ที่สร้างขึ้นในช่วงปี พ.ศ. 2520 โครงการนี้ถือเป็นต้นแบบของธุรกิจบ้านจัดสรรที่ผุดขึ้นเหมือนดอกเห็ดในเวลาต่อมา (นิตยสารผู้จัดการ กุมภาพันธุ์ 2530) นับจากนั้นบ้านจัดสรรถือเป็นทางเลือกหลักในการมีที่พักอาศัยสำหรับผู้มีรายได้ปานกลางซึ่งเป็นประชากรกลุ่มใหญ่ของประเทศ อย่างไรก็ตามข้อมูลเบื้องต้นที่นักออกแบบใช้ในการออกแบบหรือจัดเตรียมโปรแกรม (programming) สำหรับการออกแบบความสัมพันธ์และกำหนดขนาดพื้นที่ใช้สอยภายในอาคารพักอาศัยเหล่านี้มักมีที่มาจากความต้องการหรือเหตุผลทางด้านธุรกิจของเจ้าของโครงการจัดสรรหรือความต้องการด้านสุนทรียภาพทางสถาปัตยกรรมของนักออกแบบมากกว่าจากความต้องการของผู้พักอาศัย (end-user) โดยตรง เมื่อเป็นดังนั้นลักษณะการจัดพื้นที่ภายในบ้านที่ได้รับการออกแบบโดยโครงการจัดสรรจึงอาจมีลักษณะไม่สอดคล้องกับลักษณะการใช้งานจริงของผู้อยู่อาศัย และทำให้เกิดการดัดแปลงแก้ไขหรือต่อเติมบ้านพักอาศัยภายหลังเข้าพักอาศัยเป็นปัญหาทั้งค่าใช้จ่าย และปัญหาทางทรรศนะของรูปแบบของอาคาร อย่างไรก็ตามปัญหาเหล่านี้เป็นเรื่องที่นักพัฒนาอสังหาริมทรัพย์และผู้ออกแบบมีส่วนช่วยบรรเทาได้ หากนำความเข้าใจถึงความต้องการและลักษณะการใช้งานที่แท้จริงของผู้พักอาศัยเป็นแนวทางในการออกแบบบ้านในโครงการจัดสรรต่อไป

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมและผลกระทบด้านสถาปัตยกรรมของอาคารพักอาศัย

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมหมายถึงการเปลี่ยนแปลงของรูปแบบความสัมพันธ์ของโครงสร้างของสังคมและวัฒนธรรมในทุกๆ ระดับของสังคมซึ่งอาจเป็นไปในทิศทางที่ก้าวหน้าหรือถดถอยหรือระยะสั้นหรือระยะยาว (นิเทศ ดินณะกุล. 2546, สุพัตรา สุภาพ. 2536, พัทยา สายหู. 2534, สนิท สมัครการ. 2538) การเปลี่ยนแปลงทางสังคมเกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลาทั้งนี้ลักษณะการเปลี่ยนแปลงขึ้นอยู่กับพลวัตของปัจจัยด้านต่างๆ ที่มีอิทธิพลต่อโครงสร้างทางสังคม แต่ไม่ว่าจะเปลี่ยนไปในทิศทางใดก็ตามล้วนมีผลต่อรูปแบบการใช้ชีวิตและที่อยู่อาศัยของผู้คน ทั้งนี้เพราะ ประสิทธิภาพ ความผูกพันและความรู้สึกของผู้พักอาศัยนั้นจะสะท้อนออกมาอย่างเห็นได้ชัดที่การจัดบ้าน (ฤทธิรงค์ จุฑาพฤตกร. 2551: 1, Hanson.1983, Korosec-Serfaty. 1984)

การต่อเติมหรือปรับปรุงเปลี่ยนแปลงบ้านพักหรือการเปลี่ยนการจัดวางผังพื้นที่ภายในบ้านนั้นเป็นสิ่งที่ปกติที่เกิดขึ้นเมื่อความต้องการของผู้อยู่อาศัยเปลี่ยนไป ไม่ว่าจะเป็นด้วยความเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างครอบครัว หรืออิทธิพลด้านวัฒนธรรม (Guyney. 2005, Hanson.1983, Nanta. 2010) บ้านจะถูกปรับปรุงหรือดัดแปลงเมื่อการจัดวางผังพื้นที่และขนาดพื้นที่ของบ้านไม่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้อยู่อาศัย โดยผู้อยู่อาศัยอาจทำการดัดแปลงบ้านทันทีหลังการเข้าอยู่หรือเมื่อใดก็ตามที่โอกาสอำนวย บ่อยครั้งที่การรื้อทุบหรือต่อเติมทำให้เกิดผลกระทบต่อรูปลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมของตัวบ้าน และส่งผลให้เกิดปัญหามลภาวะทางสายตา (Visual Pollution) ต่อภูมิทัศน์เมือง (Cityscape) ดังที่แสงอรุณ รัตกสิกร (2540) เรียกว่า “ทัศนยะอาวด” ซึ่งเป็นสภาพทรุดโทรมในความงามของบ้านเมืองและสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่เกิดขึ้นเนื่องจากการต่อเติมที่ไม่คำนึงถึงภาพลักษณ์หรือความงามของสถาปัตยกรรม ปัญหาเหล่านี้เป็นสิ่งที่เห็นอยู่ทั่วไปในประเทศ ในกรณีรุนแรงนั้นการแก้ไขต่อเติมดำเนินการไปโดยไม่คำนึงถึงหลักทางวิศวกรรมและขาดความรู้ความเข้าใจทำให้เกิดอาคารพัง หรือบ้านทรุดตัวทำให้เป็นปัญหาด้านชีวิตทรัพย์สินที่ตามมาในภายหลัง

ปัญหาด้านการสื่อสารระหว่างผู้ออกแบบ-ผู้ใช้

ปัญหาช่องว่างในการสื่อสารระหว่างผู้ใช้และนักออกแบบ (Bell. 2006) เกิดขึ้นเมื่อผู้อาศัยบ้านและนักออกแบบขาดการสื่อสารและให้ข้อมูลกันในระหว่างการออกแบบ ปัญหาดังกล่าวพบได้มากในการออกแบบบ้านจัดสรรหรืออาคารพักอาศัยที่เป็นการลงทุนขนาดใหญ่ไม่ว่าจะเป็นโดยรัฐหรือโดยเอกชน โดยในการดำเนินงานโครงการเหล่านี้ผู้ออกแบบมักจะทำงานร่วมกับเจ้าของเงินทุนซึ่งให้ความสำคัญกับความคุ้มค่าทางเศรษฐกิจ แต่มองข้ามความสำคัญในการศึกษาถึงความต้องการที่แท้จริงของผู้อยู่อาศัย (end users) และนำข้อมูลนี้มาใช้เป็นกรอบแนวคิดเบื้องต้นในการออกแบบ

ต้นข้าว ปาณินท์ (2549) และ Linda Groat (2000) ให้ความเห็นว่า การที่นักออกแบบให้ความสำคัญกับความต้องการของผู้อาศัยน้อยกว่าความเห็นหรือจุดมุ่งหมายด้านสุนทรียภาพของผู้ออกแบบเองถือเป็นแนวคิดที่เป็นอุปสรรคต่อการสื่อสาร

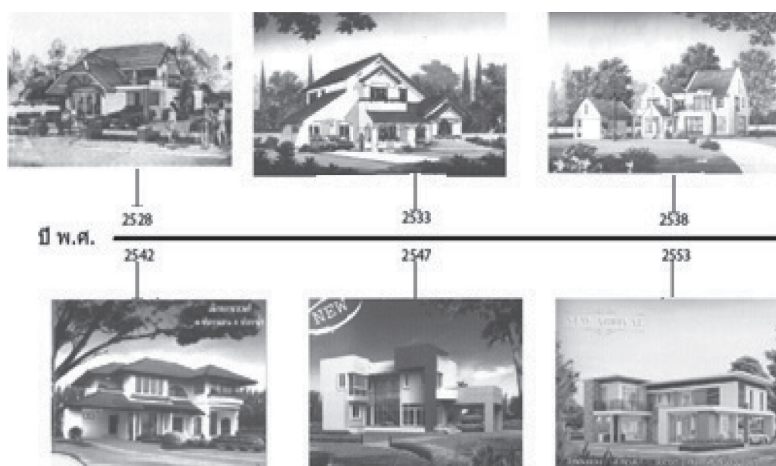
และทำความเข้าใจกันระหว่างนักออกแบบและผู้อาศัย อิทธิพลของสถาปัตยกรรมตะวันตกที่มีต่อวงการศึกษาศาปัติยกรรม ถือเป็นสาเหตุที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่ทำให้เกิดความไม่สอดคล้องระหว่างแนวคิดในการออกแบบของนักออกแบบและความต้องการของผู้อยู่อาศัย (Kelbough. 2004) จะพบว่าในปัจจุบันนักศึกษาและนักออกแบบมืออาชีพจำนวนไม่น้อย ล้วนติดตามและหยิบยืมแนวคิด หรือรูปแบบตามอย่างประเทศตะวันตกมาใช้ในการออกแบบที่พักอาศัยสำหรับชาวไทย โดยลืมนพิจารณาถึงความแตกต่างทางสังคม โครงสร้างครอบครัวและพฤติกรรมในการใช้ชีวิตประจำวันระหว่างสังคมตะวันตกและสังคมไทย เมื่อเป็นดังนั้นแล้วการกำหนดความสัมพันธ์และขนาดพื้นที่ใช้สอยภายในอาคารพักอาศัยที่ออกแบบโดยนำแนวคิดแบบตะวันตกมาใช้อย่างตรงตัวจึงไม่ตอบสนองความต้องการ หรือสอดคล้องกับพฤติกรรมของผู้ใช้ชาวไทยอย่างแท้จริง (บรรจงภาค. 2547, Nanta. 2011)

การศึกษารูปแบบสถาปัตยกรรมอาคารพักอาศัยในประเทศไทย

สังคมและวัฒนธรรมมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาขึ้นอยู่กับปัจจัยรอบด้านในสังคม และความเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ย่อมสะท้อนออกมาในรูปแบบสถาปัตยกรรมของอาคารหรือที่พักอาศัย แม้ว่าการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการออกแบบอาคารพักอาศัยและความเปลี่ยนแปลงทางสังคมจะเริ่มได้รับความสนใจในระดับนานาชาติ (Guyney. 2005, Hanson. 1983, Maeda. 2009) แต่พบว่าการศึกษาในด้านนี้ในประเทศไทยนั้นมียุ่อย่างจำกัดและเป็นการศึกษาถึงผลกระทบทางสังคมที่มีต่ออาคารพักอาศัยที่มีรูปแบบเป็นสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นในจังหวัดอื่นๆ นอกเขตเมืองหลวง เช่นในจังหวัดอยุธยา สุพรรณบุรี (นฤพนธ์ ตัวงวิเศษ.2539, Nanta. 2011) เป็นต้น

นอกจากนี้การศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบอาคารพักอาศัยร่วมสมัยที่พบในประเทศไทยนั้นให้ความสำคัญกับประเด็นเรื่องพัฒนาการและสุนทรียภาพของรูปแบบทางสถาปัตยกรรม (กอบกุล อินทรวิจิตร. 2535, บัณฑิต จุลาสัย.2540) เป็นหลัก กอบกุล อินทรวิจิตร (2535: 4) อธิบายไว้ว่าความเปลี่ยนแปลงของรูปแบบที่หลากหลายของอาคารที่พักอาศัยในเวลาที่ค่อนข้างรวดเร็ว เป็นภาพสะท้อนให้เห็นถึงวิกฤตการณ์ทางเอกลักษณ์ด้านสถาปัตยกรรมร่วมสมัยในประเทศไทย จะเห็นได้ว่างานวิจัยทางด้านสถาปัตยกรรมร่วมสมัย ที่ผ่านมามีให้ความสำคัญกับลักษณะภายนอกของอาคาร (Enclosure) มากกว่าลักษณะความสัมพันธ์และโครงสร้างของพื้นที่ใช้สอยภายใน (Spatial organization) ซึ่งมีความสำคัญต่อไม่แพ้กัน ดังที่ Marcus Vitruvian Pollio ได้กล่าวไว้เมื่อกว่า 2000 ปีที่แล้วว่าจุดมุ่งหมายสูงสุดของสถาปัตยกรรมนั้นจะต้องตอบสนองความต้องการทั้งทางด้านสุนทรียภาพ (Delight) ประโยชน์ใช้สอย (Commodity) และความแข็งแรงปลอดภัย (Firmness)

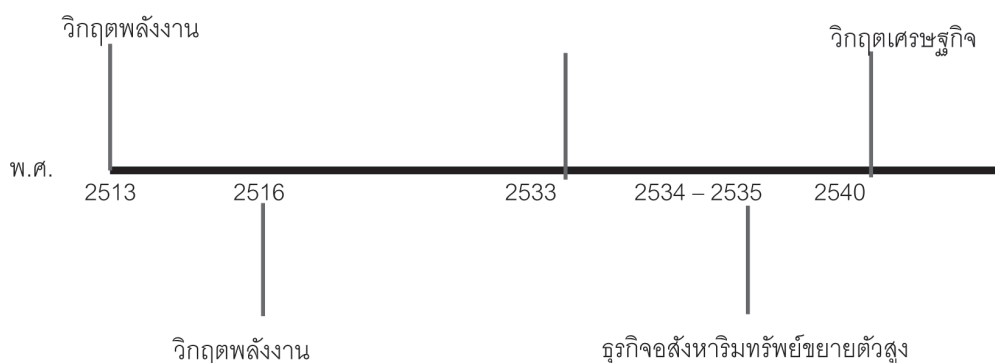
ดังนั้นประเด็นด้านการจัดวางผังพื้นที่ของผู้อยู่อาศัยซึ่งมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับโครงสร้างความสัมพันธ์ของครอบครัว และรูปแบบทางสังคมควรเป็นประเด็นที่ได้รับความสนใจศึกษาอย่างละเอียด เพื่อนำผลที่ได้มาใช้เป็นข้อมูลเบื้องต้นสำหรับนักออกแบบ และเจ้าของโครงการจัดสรรในการออกแบบอาคารพักอาศัยที่มีการจัดวางผังพื้นที่ และเนื้อที่ใช้สอยให้มีความสอดคล้อง หรือยืดหยุ่นเพียงพอต่อการปรับใช้งานของผู้อยู่อาศัย

รูปที่ 1 แสดงความเปลี่ยนแปลงของรูปแบบบ้านจัดสรรในช่วงปี พ.ศ. 2528-2553

การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญทางสังคมและเศรษฐกิจ

ความเปลี่ยนแปลงทางสังคมไม่ว่าจะเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางใดล้วนส่งผลต่อรูปแบบวิถีชีวิตของผู้อยู่อาศัยภายในบ้าน รวมถึงระบบค่านิยมทางสังคมนั้นสะท้อนออกมาให้เห็นในรูปแบบของการจัดผังพื้นบ้าน Hanson (1998) ในช่วง 30 ปีที่ผ่านมา เกิดเหตุการณ์ต่างๆ ที่ส่งผลกระทบต่อกรอบแบบบ้านพักอาศัย เช่น วิกฤตสังหาริมทรัพย์ขยายตัวสูงในปี พ.ศ. 2535 วิกฤตเศรษฐกิจ พองสบู่ปี พ.ศ. 2540 ปัจจัยเหล่านี้มีแนวโน้มต่อการออกแบบบ้านพักอาศัยเนื่องจากราคาวัสดุก่อสร้างที่สูงขึ้นส่งผลให้ต้นทุนในการผลิตสูงขึ้นนั้นอาจเป็นสาเหตุที่ทำให้การออกแบบผังพื้นมีข้อจำกัดมากขึ้นจากการสัมภาระณ สถาปนิกออกแบบในวงการบ้านจัดสรร ได้กล่าว ในประเด็นนี้ว่าในช่วงวิกฤตพองสบู่มีผลกระทบต่อกรอบแบบบ้านจัดสรรเป็นอย่างมากเนื่องจากต้นทุนที่สูงขึ้น แล้วในการออกแบบจะอย่างไรให้ลดต้นทุนได้มากที่สุด จึงทำให้ต้องออกแบบบ้านให้ มีความกระชับ (Compact) ที่สุดเท่าที่จะทำได้ ซึ่งในกลุ่มนักพัฒนารายใหญ่บางบริษัทได้มีการปรับปรุงระบบก่อสร้างโดยนำระบบก่อสร้างสำเร็จรูปเข้ามา (Prefabrication) เพื่อลดต้นทุนและระยะเวลาในการผลิตและสามารถผลิตในปริมาณที่สูงได้ ที่ผ่านมานโยบายภาครัฐ ที่สนับสนุนด้านที่อยู่อาศัย ตัวอย่างเช่น โครงการบ้านหลังแรก

รูปที่ 2 เหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นในช่วงระหว่าง พ.ศ.2510-2540

ทฤษฎีและกรอบแนวคิด (Theoretical Framework)

งานวิจัยชิ้นนี้อยู่ภายใต้กรอบแนวคิดแบบโครงสร้างนิยม (Structuralism) ซึ่งใช้วิธีการวิเคราะห์ความหมายระบบสัญลักษณ์ในการทำความเข้าใจวัฒนธรรมของมนุษย์ โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของทฤษฎี "สเปซ ซินแทกซ์" (Space Syntax) (Hillier & Hanson, 1987) แนวคิด สเปซ ซินแทกซ์ ได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องตลอดระยะเวลาสองทศวรรษ และได้ถูกนำไปใช้ศึกษาความสัมพันธ์ของการจัดพื้นที่กับโครงสร้างทางสังคมในวงกว้าง ไม่ว่าจะเป็นในระดับเมือง ชุมชน อาคารขนาดใหญ่ หรือแม้แต่ในบ้านพักอาศัย ทั้งนี้เพราะวิธีการวิเคราะห์แบบสเปซ ซินแทกซ์ อาศัยหลักการทางคณิตศาสตร์ที่มีความยืดหยุ่น ให้ผลในเชิงปริมาณง่ายแก่การทำความเข้าใจ และนำมาใช้ประกอบกับข้อมูลทางด้านสังคม ทำให้สามารถเปรียบเทียบลักษณะทางคุณภาพของระบบปริภูมิที่มีขนาดแตกต่างกันได้

แนวคิดสเปซ ซินแทกซ์ อธิบายถึงหน้าที่ในเชิงทวิลักษณ์ของการจัดลำดับและโครงสร้างความสัมพันธ์ของพื้นที่ใช้สอย (Spatial organization) ในฐานะที่ระบบปริภูมิ (Spatial system) อาจเป็นได้ทั้งผลลัพธ์ หรือกลไกในสร้างให้เกิด (generator) รูปแบบการมีปฏิสัมพันธ์ที่แตกต่างกันของผู้คนที่ใช้ระบบพื้นที่นั้นๆ การศึกษาความสัมพันธ์ของการจัดพื้นที่กับโครงสร้างทางสังคมด้วยทฤษฎีนี้เปรียบลักษณะประเภทของการใช้งาน (category) ของพื้นที่แต่ละชนิดเหมือนสัญลักษณ์หรือคำในระบบภาษา และมีตรรกะ (logic) ในการใช้พื้นที่ เช่น ระดับความยาก-ง่ายของการเข้าใช้ (accessibility) การควบคุม (control) หรือการมองเห็น (visibility) เป็นกลไก (syntax) ในการควบคุมหรือมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ใช้พื้นที่กลุ่มต่างๆ เช่นเจ้าของพื้นที่ (occupant) หรือผู้มาเยือน (visitor) ทำให้เกิดความหมายที่เป็นผลจากการจัดเรียงพื้นที่แบบต่างๆ ที่แตกต่างกัน ในลักษณะเดียวกันกับการวางลำดับคำที่ต่างกันประโยคส่งให้เกิดความหมายที่แตกต่างกัน

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

งานศึกษาเบื้องต้น (Exploratory research) นี้ศึกษาเปรียบเทียบการจำแนกประเภท (Categorical Differentiation) และสัดส่วนของเนื้อที่ใช้สอยดังกล่าว ภายในบ้านเดี่ยวพักอาศัยในเขตกรุงเทพมหานครที่สร้างขึ้นในช่วงพุทธศักราช 2531-2550 โดยมีรายละเอียดมีดังนี้คือ:

1. ศึกษาเปรียบเทียบการจำแนกชนิดประเภทของพื้นที่ และสัดส่วนการจัดสรรเนื้อที่ใช้สอย ในบ้านจัดสรรระหว่างช่วงปีพ.ศ. 2531-2550
2. ศึกษาเปรียบเทียบการจำแนกชนิดประเภทของพื้นที่ และสัดส่วนการจัดสรรเนื้อที่ใช้สอย ในบ้านสร้างเองระหว่างช่วงปีพ.ศ. 2531-2550
3. ศึกษาเปรียบเทียบการจำแนกชนิดประเภทของพื้นที่ และสัดส่วนการจัดสรรเนื้อที่ใช้สอยระหว่างบ้านจัดสรรและบ้านสร้างเองช่วงปีพ.ศ. 2531-2550

คำถามการวิจัย

1. การจำแนกชนิดประเภทของพื้นที่ และสัดส่วนการจัดสรรเนื้อที่ใช้สอย ในบ้านพักอาศัยร่วมสมัยทั้งบ้านจัดสรรและบ้านสร้างเองในช่วงระหว่าง พ.ศ. 2531-2540 มีการเปลี่ยนแปลงหรือไม่อย่างไร
2. การจำแนกชนิดประเภทของพื้นที่ และสัดส่วนการจัดสรรเนื้อที่ใช้สอย ในบ้านพักอาศัยร่วมสมัยที่ออกแบบโดยโครงการบ้านจัดสรร และโดยเจ้าของบ้านเองในช่วงระหว่าง พ.ศ. 2531-2540 มีความเหมือนหรือต่างกันอย่างไร
3. ความเปลี่ยนแปลงทางสังคมในช่วงระหว่าง พ.ศ. 2531-2540 มีผลต่อจำแนกชนิดประเภทของพื้นที่ และสัดส่วนการจัดสรรเนื้อที่ใช้สอยในบ้านจัดสรรและบ้านสร้างเองหรือไม่และอย่างไร

3. ขอบเขตของการวิจัย

งานวิจัยชิ้นนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเปรียบเทียบโครงสร้างความสัมพันธ์ของพื้นที่ใช้สอยระหว่างบ้านพักอาศัยที่ออกแบบโดยโครงการจัดสรรและบ้านที่ออกแบบเองโดยเจ้าของ อย่างไรก็ตามบทความนี้มุ่งวิเคราะห์รูปแบบการจำแนกชนิดประเภทของพื้นที่ (Categoric Differentiation) และสัดส่วนการใช้พื้นที่เท่านั้นของอาคารพักอาศัยดังกล่าวเท่านั้น

4. วิธีการดำเนินการวิจัย

บ้านพักอาศัยที่ใช้เป็นตัวอย่างแบ่งเป็น 2 กลุ่มคือ 1) กลุ่มบ้านจัดสรร และ 2) กลุ่มบ้านที่เจ้าของจัดสร้างเอง โดยเป็นบ้านพักอาศัยสองชั้นที่มีพื้นที่ใช้สอยภายในรวมอยู่ในช่วงระหว่าง 100-250 ตร.ม. ตั้งอยู่ภายในเขตกรุงเทพฯ และเขตปริมณฑลครอบคลุมเขตการปกครองประกอบไปด้วยกรุงเทพมหานคร นครปฐม นนทบุรี ปทุมธานี สมุทรปราการ สมุทรสาคร สร้างขึ้นในช่วงระหว่าง พ.ศ. 2531-2550 การเลือกตัวอย่างทำโดยวิธีสุ่มแบบสะดวก (Convenient sampling) โดยมีรายละเอียดของบ้านที่ใช้เป็นตัวอย่างดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงการเปรียบเทียบการเก็บข้อมูลระหว่างบ้านจัดสรรและบ้านที่เจ้าของจัดสร้างเอง

ช่วงปี (พ.ศ.)	บ้านจัดสรร (หลัง)	บ้านสร้างเอง (หลัง)
2531-2540	5	4
2541-2550	2	3

การเก็บข้อมูลตัวอย่างจากกลุ่มตัวอย่างบ้านพักอาศัยทั้ง 2 กลุ่ม ทำด้วยวิธีการสำรวจผังพื้น สังเกต สัมภาษณ์ และสอบถาม โดยอาศัยเครื่องมือดังนี้:

- 1) แบบสังเกตการณ์ เพื่อใช้ในการจดบันทึกลักษณะทางกายภาพต่างๆ โดยใช้การบันทึกเป็นภาพเป็นข้อมูลเชิงพื้นที่ พฤติกรรมของผู้อยู่อาศัย
- 2) แบบสัมภาษณ์ ใช้ในการสัมภาษณ์เจ้าของบ้านถึงความเปลี่ยนแปลงของการใช้ผังพื้นรวมถึงสาเหตุของการเปลี่ยนแปลง

ในการวิเคราะห์การจำแนกประเภท (Categorical Differentiation) นั้น ผังพื้นของบ้านพักอาศัยทุกหลังที่ได้จากการสำรวจจะถูกนำมาเขียนเป็นไดอะแกรมแสดงความสัมพันธ์ของพื้นที่ใช้สอยภายในหรือที่เรียกว่า Justified graph โดยพื้นที่ใช้สอยแต่ละส่วนจะถูกจำแนกและแทนด้วยสัญลักษณ์วงกลมหรือ node โดยพื้นที่ที่มีเส้นทางเดินเชื่อมต่อกันโดยตรง (direct access) จะถูกโยงเข้าด้วยกันไว้ด้วยเส้นตรง กราฟเหล่านี้จะถูกนำมาใช้ในการเปรียบเทียบการจำแนกประเภทและความถี่ของพื้นที่แต่ละประเภทในผังบ้านตัวอย่างทั้งสองกลุ่ม สำหรับสัดส่วนการใช้พื้นที่ประเภทต่างๆของบ้านจากกลุ่มตัวอย่างทั้งสองประเภท เป็นการเปรียบเทียบสัดส่วนเป็นร้อยละของปริมาณพื้นที่ใช้สอยทั้งหมดในบ้าน ทั้งนี้เพื่อให้สามารถทำการเปรียบเทียบระหว่างผังพื้นบ้านที่มีขนาดไม่เท่ากันได้

5. ผลการวิจัย

การจำแนกประเภทของพื้นที่ใช้สอย

ผลการวิจัยดังที่แสดงไว้ในตารางที่ 2 ซึ่งให้เห็นว่าประเภทของพื้นที่ใช้สอยในบ้านจัดสรรมีน้อยกว่าพื้นที่ใช้สอยในบ้านที่เจ้าของเป็นผู้สร้างเอง โดยพื้นที่ใช้สอยที่พบในบ้านทั้งสองประเภท ได้แก่ ห้องโถง ห้องรับแขก ห้องนั่งเล่น ส่วนรับประทานอาหาร ห้องครัว ห้องน้ำ ห้องเก็บของ โถงบันได ห้องนอน และห้องคนรับใช้ พื้นที่ใช้สอยที่มีอยู่เฉพาะในบ้านที่สร้างเองโดยเจ้าของคือ ห้องพระ ห้องทำงาน และห้องเอนกประสงค์ นอกจากนี้ยังพบว่าห้องที่มีจำนวนเฉลี่ยมากที่สุดในบ้านทั้งสองประเภทคือห้องน้ำ และห้องนอน

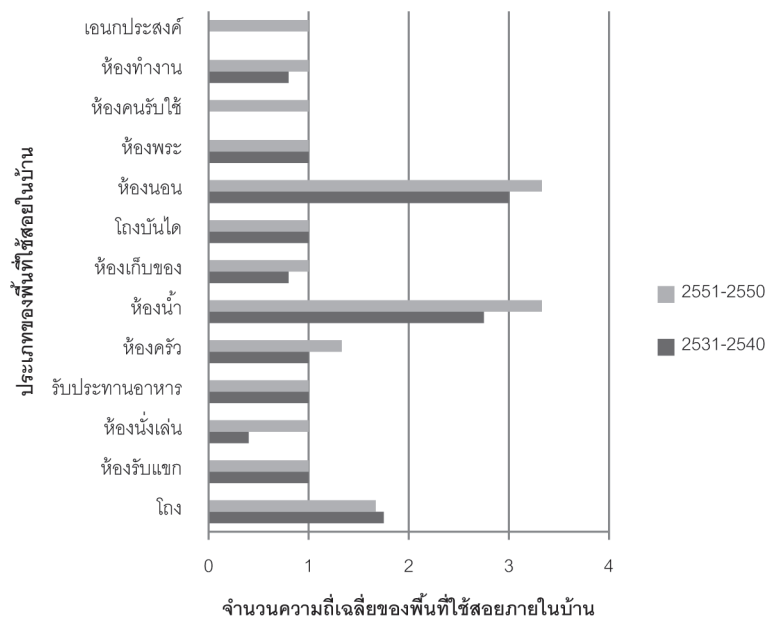
เมื่อเปรียบเทียบระหว่างช่วงเวลาการสร้างบ้าน พบว่าแนวโน้มในช่วง 20 ปีที่ผ่านมา แสดงให้เห็นถึงจำนวนประเภทพื้นที่ใช้สอยภายในบ้านที่ลดลงอย่างชัดเจนในบ้านที่สร้างโดยโครงการจัดสรร โดยพื้นที่ใช้สอยที่หายไปจากกลุ่มตัวอย่างของบ้านในโครงการจัดสรรที่เคยมีในบ้านที่สร้างขึ้นในช่วง พ.ศ. 2531-2540 แต่หายไปจากบ้านจัดสรรที่สร้างขึ้นในช่วง พ.ศ. 2541-2550 คือ ห้องนั่งเล่น และห้องคนรับใช้

นอกจากนี้พบว่าจำนวนเฉลี่ยของห้องน้ำ และห้องเก็บของ ทั้งในบ้านที่สร้างโดยโครงการจัดสรรและบ้านที่สร้างเองโดยเจ้าของมีมากขึ้น คือห้องน้ำในบ้านจัดสรรเพิ่มจำนวนเฉลี่ยจาก 2.5 เป็น 3.0 ห้อง และในบ้านที่สร้างเองโดยเจ้าของเพิ่มจำนวนเฉลี่ยจาก 2.8 เป็น 3.3 ห้อง และห้องเก็บของในบ้านจัดสรร เพิ่มจำนวนเฉลี่ยจาก 0.4 เป็น 1.0 ห้องและในบ้านที่สร้างเองโดยเจ้าของเพิ่มจำนวนเฉลี่ยจาก 0.8 เป็น 1.0 ห้อง

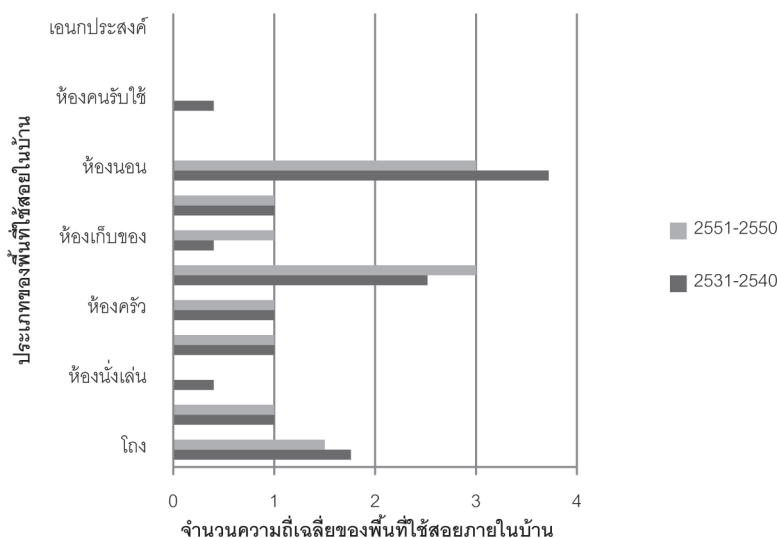
แนวโน้มความเปลี่ยนแปลงของประเภทของพื้นที่ใช้สอยที่มีลักษณะสวนทางกันระหว่างบ้านที่สร้างโดยโครงการจัดสรรและบ้านที่สร้างเองโดยเจ้าของคือห้องนอน โดยพบว่าจำนวนห้องนอนในบ้านที่สร้างเองมีจำนวนโดยเฉลี่ยเพิ่มขึ้นโดยพบว่าบ้านที่สร้างเองในช่วงปี พ.ศ. 2531-2540 มีจำนวนห้องนอนในบ้านเฉลี่ย 3.0 ห้องและเพิ่มเป็น 3.3 ห้องในช่วง พ.ศ. 2541-2550 แต่จำนวนห้องนอนในบ้านที่สร้างโดยโครงการจัดสรรมีจำนวนเฉลี่ยลดลงจาก 3.7 ห้องในช่วงปี พ.ศ. 2531-2540 เป็น 3.3 ห้องในช่วง พ.ศ. 2541-2550

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบจำนวนเฉลี่ยของพื้นที่ประเภทต่างๆ ในบ้านจัดสรรและบ้านสร้างเองในช่วงปี พ.ศ. 2531-2550

ประเภทของพื้นที่ใช้สอย	2531-2540		2551-2550	
	บ้านสร้างเอง (จำนวนห้อง)	บ้านจัดสรร (จำนวนห้อง)	บ้านสร้างเอง (จำนวนห้อง)	บ้านจัดสรร (จำนวนห้อง)
โถง	1.8	1.8	1.7	1.5
ห้องรับแขก	1.0	1.0	1.0	1.0
ห้องนั่งเล่น	0.4	0.4	1.0	0.0
รับประทานอาหาร	1.0	1.0	1.0	1.0
ห้องครัว	1.0	1.0	1.3	1.0
ห้องน้ำ	2.8	2.5	3.3	3.0
ห้องเก็บของ	0.8	0.4	1.0	1.0
โถงบันได	1.0	1.0	1.0	1.0
ห้องนอน	3.0	3.7	3.3	3.0
ห้องพระ	1.0	0.0	1.0	0.0
ห้องคนรับใช้	0.0	0.4	1.0	0.0
ห้องทำงาน	0.8	0.0	1.0	0.0
เอนกประสงค์	0.0	0.0	1.0	0.0

รูปที่ 2 แผนภูมิเปรียบเทียบความถี่เฉลี่ยของพื้นที่ใช้สอยในบ้านที่สร้างขึ้นเองโดยเจ้าของระหว่างช่วงปี พ.ศ. 2531-2540 และ 2541-2550

รูปที่ 3 แผนภูมิเปรียบเทียบความถี่เฉลี่ยของพื้นที่ใช้สอยในบ้านที่สร้างขึ้นโดยโครงการจัดสรรระหว่างช่วงปี พ.ศ. 2531-2540 และ 2541-2550

สัดส่วนการใช้พื้นที่ประเภทต่างๆ ภายในบ้าน

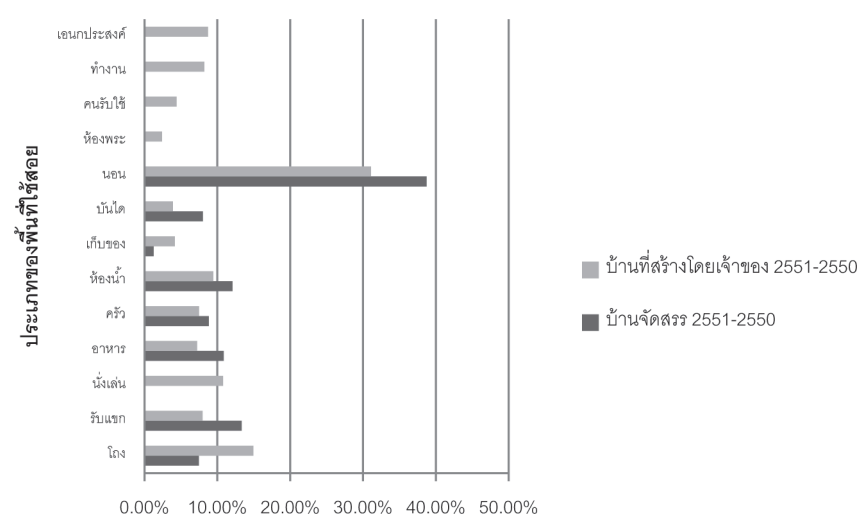
ผลการสำรวจชี้ให้เห็นว่าบ้านจัดสรรที่สร้างขึ้นในช่วงพ.ศ. 2531-2540 มีขนาดพื้นที่ห้องนอนมากที่สุดโดยเฉลี่ยร้อยละ 36.67 ของพื้นที่ใช้สอยรวมในบ้าน รองลงมาคือห้องรับแขกโดยมีพื้นที่เฉลี่ยร้อยละ 17.70 และห้องโถงเป็นอันดับ 3 โดยมีขนาดพื้นที่เฉลี่ยร้อยละ 13.90 บ้านจัดสรรที่สร้างขึ้นในช่วง พ.ศ. 2541-2550 มีขนาดพื้นที่ห้องนอนมากที่สุดโดยเฉลี่ยร้อยละ 38.73 รองลงมาคือห้องรับแขกโดยมีขนาดพื้นที่เฉลี่ยร้อยละ 13.35 และห้องนั่งเล่นเป็นอันดับ 3 โดยมีขนาดพื้นที่เฉลี่ยร้อยละ 12.09

บ้านที่สร้างเองโดยเจ้าของในช่วงปี พ.ศ. 2531-2540 มีพื้นที่ห้องนอนมากที่สุดโดยมีขนาดสัดส่วนของพื้นที่ใช้สอยเฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ 32.02 ของพื้นที่ใช้สอยทั้งหมดในบ้าน รองลงมาคือห้องโถงมีขนาดสัดส่วนของพื้นที่ใช้สอยเฉลี่ยร้อยละ 14.07 และห้องนั่งเล่นเป็นอันดับ 3 มีขนาดพื้นที่โดยเฉลี่ยร้อยละ 12.30

สำหรับบ้านที่สร้างเองโดยเจ้าของ ในช่วงปีพ.ศ. 2541-2550 มีพื้นที่ห้องนอนมากที่สุด โดยคิดเป็นสัดส่วนพื้นที่เฉลี่ยร้อยละ 31.09 ของพื้นที่ใช้สอยทั้งหมดในบ้าน รองลงมาคือห้องโถง โดยมีพื้นที่เฉลี่ยร้อยละ 14.96 และห้องนั่งเล่นเป็นอันดับ 3 โดยมีขนาดพื้นที่เฉลี่ยร้อยละ 10.79

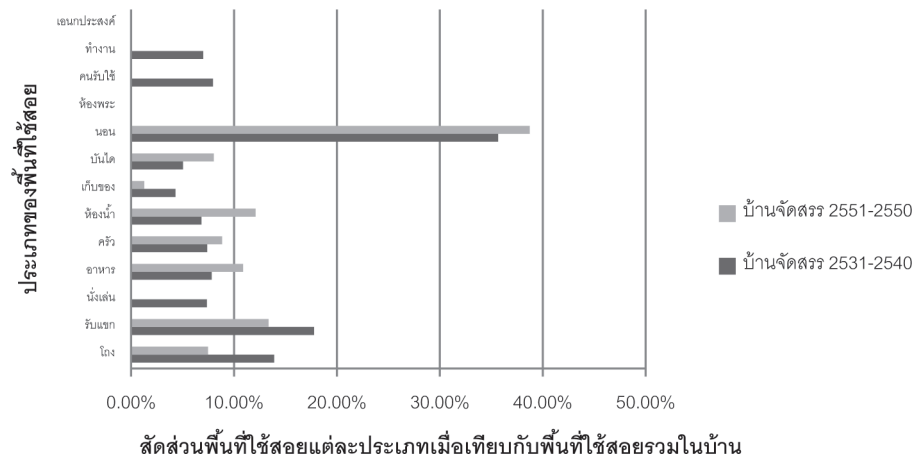
ตารางที่ 3 แสดงค่าเฉลี่ยของสัดส่วนพื้นที่ใช้สอยประเภทต่างๆ เมื่อเทียบกับพื้นที่โดยรวมทั้งหมดภายในบ้าน

ประเภทของพื้นที่ใช้สอย	2531-2540		2541-2550	
	บ้านสร้างเอง	บ้านจัดสรร	บ้านสร้างเอง	บ้านจัดสรร
โถง	14.07%	13.90%	14.96%	7.46%
รับแขก	10.82%	17.76%	7.98%	13.35%
นั่งเล่น	12.30%	7.36%	10.79%	-
อาหาร	8.53%	7.82%	7.23%	10.88%
ครัว	6.70%	7.39%	7.50%	8.83%
ห้องน้ำ	6.81%	6.82%	9.45%	12.09%
เก็บของ	5.04%	4.31%	4.16%	1.27%
บันได	4.03%	5.03%	3.90%	8.02%
นอน	32.02%	35.67%	31.09%	38.73%
ห้องพระ	4.44%	-	2.40%	-
คนรับใช้	-	7.94%	4.42%	-
ทำงาน	7.78%	7.00%	8.22%	-
เอนกประสงค์	-	-	8.72%	-

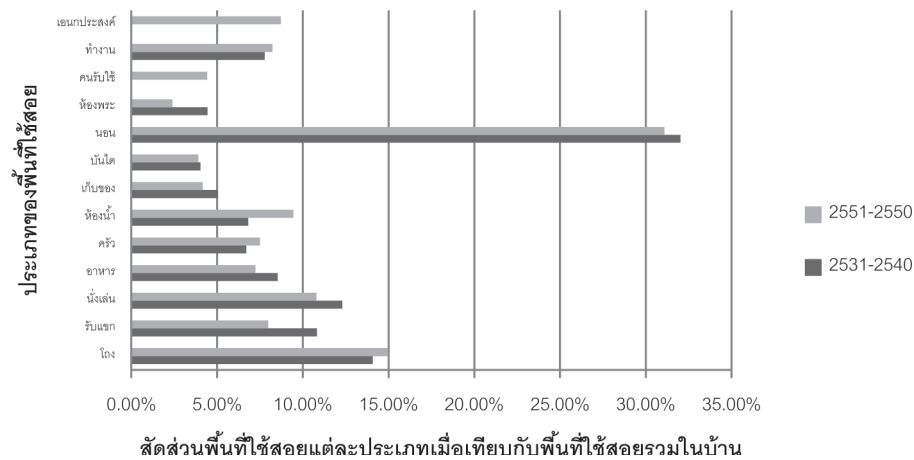

สัดส่วนพื้นที่ใช้สอยแต่ละประเภทเมื่อเทียบกับพื้นที่ใช้สอยรวมในบ้าน

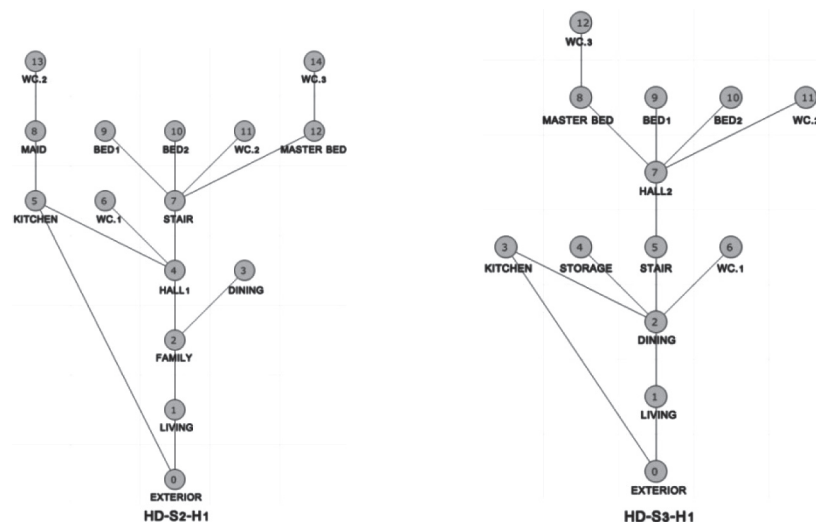
รูปที่ 4 แผนภูมิเปรียบเทียบสัดส่วนของพื้นที่ใช้สอยในบ้านพักอาศัยที่สร้างขึ้นระหว่างปี พ.ศ. 2531-2540

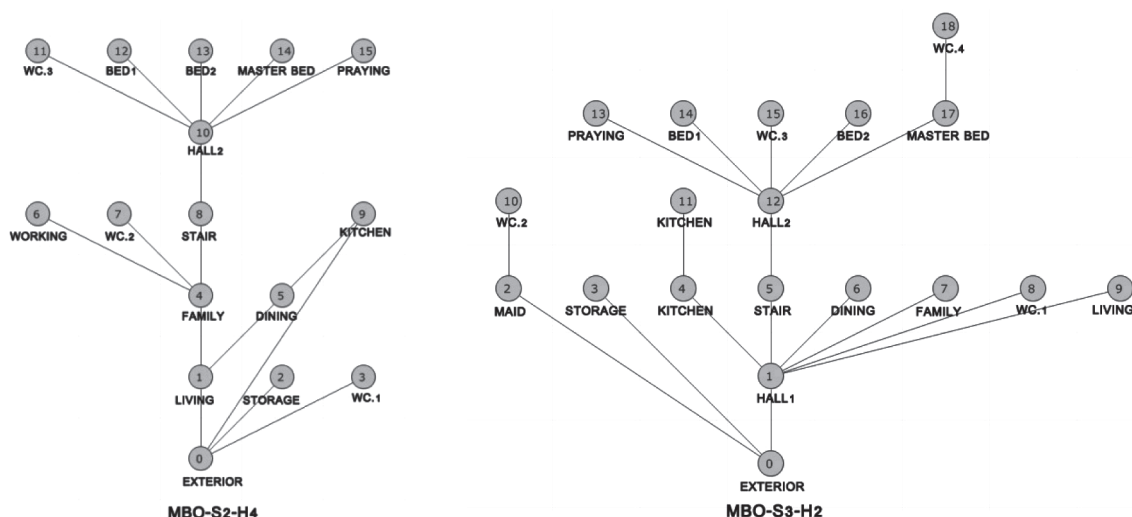
รูปที่ 5 แผนภูมิเปรียบเทียบสัดส่วนของพื้นที่ใช้สอยในบ้านพักอาศัยที่สร้างขึ้นระหว่างปี พ.ศ. 2541-2550

รูปที่ 6 แผนภูมิเปรียบเทียบสัดส่วนพื้นที่ใช้สอยในบ้านจัดสรรที่สร้างขึ้นในช่วงปี พ.ศ. 2531-2540 และ 2541-2550

รูปที่ 7 แสดงรูปแบบความสัมพันธ์ของพื้นที่ต่างๆ ภายในบ้านจัดสรรช่วงปี พ.ศ. 2531-2540 และ พ.ศ. 2541-2550

รูปที่ 8 แสดงรูปแบบความสัมพันธ์ของพื้นที่ต่างๆภายในบ้านสร้างเองช่วงปี พ.ศ. 2531-2540 และ พ.ศ. 2541-2550

6. การอภิปรายผล

6.1 การเปรียบเทียบระหว่างบ้านที่สร้างโดยโครงการจัดสรรและบ้านที่สร้างเองช่วงปี พ.ศ. 2531-2540

ในการจำแนกประเภทพื้นที่ใช้สอยพบว่าในช่วงปี พ.ศ. 2531-2540 บ้านที่สร้างเองโดยเจ้าของมีประเภทของพื้นที่ใช้สอยมากกว่าบ้านที่สร้างโดยโครงการจัดสรร โดยในบ้านที่เจ้าของสร้างเองจะมีพื้นที่ใช้สอยที่เฉพาะเจาะจงต่อการใช้งาน เช่น ห้องพระ ห้องทำงาน และห้องเอนกประสงค์ แต่พบว่าในส่วนของพื้นที่ใช้สอยที่มีเหมือนกันในบ้านทั้งสองประเภท เช่น ห้องโถง ห้องรับแขก ห้องนั่งเล่น ส่วนรับประทานอาหาร ห้องครัว ห้องน้ำ ห้องเก็บของ โถงบันได ห้องนอน และห้องคนรับใช้ จะมีความถี่เฉลี่ยของจำนวนห้องที่ใกล้เคียงกัน

บ้านที่สร้างเองและบ้านจัดสรรที่สร้างในช่วงปี พ.ศ. 2531-2540 มีสัดส่วนของพื้นที่คล้ายคลึงกันคือ มีพื้นที่ส่วนตัวคือ ห้องนอน เป็นสัดส่วนมากที่สุด โดยคิดเป็นพื้นที่ใช้สอยเฉลี่ยร้อยละ 35.67 ในบ้านจัดสรรและร้อยละ 32.02 ในบ้านสร้างเองพื้นที่ที่มีสัดส่วนรองลงมามีบ้านทั้งสองประเภทมีความแตกต่างกันเล็กน้อย แต่มีลักษณะเป็นพื้นที่ส่วนกลางสำหรับครอบครัวยุคใช้สอยร่วมกันคือห้องรับแขกในบ้านจัดสรรและห้องโถงและในบ้านที่สร้างเองโดยเจ้าของ

6.2 การเปรียบเทียบระหว่างบ้านจัดสรรและบ้านสร้างเองช่วงปี พ.ศ. 2541-2550

ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าบ้านจัดสรรที่สร้างในช่วงปี พ.ศ. 2541-2550 มีประเภทของพื้นที่น้อยกว่าในบ้านที่เจ้าของสร้างเองอย่างเห็นได้ชัด โดยพื้นที่ใช้สอยที่หายไปจากกลุ่มตัวอย่างของบ้านในโครงการจัดสรรที่เคยมีในบ้านที่สร้างขึ้นในช่วง พ.ศ. 2531-2540 แต่หายไปจากบ้านจัดสรรที่สร้างขึ้นในช่วง พ.ศ. 2541-2550 คือ ห้องนั่งเล่น และห้องคนรับใช้ และยังพบว่าจำนวนห้องนอนในบ้านที่สร้างเองมีจำนวนเฉลี่ยมากกว่าบ้านจัดสรรคือ 3.3 ห้องเมื่อเทียบกับบ้านจัดสรรที่มีจำนวนห้องนอนเฉลี่ย 3.0 ห้อง พื้นที่ที่มีจำนวนเฉลี่ยเท่ากันทั้งในบ้านที่สร้างเองและบ้านจัดสรรคือ ห้องเก็บของ ซึ่งมีจำนวนเฉลี่ย 1.0 ห้อง

ทั้งบ้านที่สร้างเองโดยเจ้าของและบ้านจัดสรรบ้านจัดสรรที่สร้างขึ้นในช่วง พ.ศ. 2541-2550 ยังคงมีสัดส่วนของพื้นที่ห้องนอนมากที่สุด โดยคิดเป็นสัดส่วนพื้นที่ใช้สอยเฉลี่ยร้อยละ 38.73 และร้อยละ 31.09 และบ้านจัดสรรมีพื้นที่ห้องรับแขกรองลงมาเป็นอันดับที่ 2 โดยเฉลี่ยร้อยละ 13.35 ส่วนบ้านสร้างเองมีพื้นที่ห้องโถงเป็นลำดับที่ 2 โดยเฉลี่ยร้อยละ 14.96 ซึ่งเป็นพื้นที่ใช้สอยส่วนกลางของครอบครัว

6.3 ความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและการจำแนกประเภท (Categorical Differentiation) และสัดส่วนพื้นที่ใช้สอยภายในบ้านที่สร้างโดยจัดสรรและบ้านที่สร้างเอง ในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2531-2550

แนวโน้มในช่วง 20 ปีที่ผ่านมา แสดงให้เห็นถึงจำนวนประเภทพื้นที่ใช้สอยภายในบ้านที่ลดลงอย่างชัดเจนในบ้านที่สร้างโดยโครงการจัดสรรในช่วงปี พ.ศ. 2541-2550 ในขณะที่ประเภทและความถี่ของพื้นที่ใช้สอยแต่ละชนิดที่มีอยู่ในบ้านพักอาศัยที่สร้างเองโดยเจ้าของยังมีลักษณะไม่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมากนัก จะเห็นได้ว่าพื้นที่ใช้สอยพิเศษเช่น ห้องพระ หรือห้องคนรับใช้ ได้หายไปจากบ้านขนาดกลางที่สร้างโดยโครงการจัดสรร ทั้งนี้อาจมีที่มาจากสภาพเศรษฐกิจ และลักษณะครอบครัวที่เปลี่ยนแปลงไป เช่น การใช้เวลาประกอบกิจกรรมต่างๆที่บ้านน้อยลงและใช้เวลาทำงานหรือนอกบ้านมากขึ้น หรือการที่มีคนรับใช้ที่อาศัยอยู่ร่วมกับเจ้าของบ้านอาจดูเป็นเรื่องพิเศษสำหรับผู้มีรายได้ปานกลางในปัจจุบัน

ความเปลี่ยนแปลงของประเภทของพื้นที่ใช้สอยที่มีลักษณะสวนทางกันระหว่างบ้านที่สร้างโดยโครงการจัดสรรและบ้านที่สร้างเองโดยเจ้าของคือห้องนอน โดยพบว่าจำนวนห้องนอนในบ้านที่สร้างเองมีจำนวนโดยเฉลี่ยเพิ่มขึ้น โดยพบว่าบ้านที่สร้างเองในช่วงปี พ.ศ. 2531-2540 มีจำนวนห้องนอนในบ้านเฉลี่ย 3.0 ห้องและเพิ่มเป็น 3.3 ห้องในช่วง พ.ศ. 2541-2550 แต่จำนวนห้องนอนในบ้านที่สร้างโดยโครงการจัดสรรมีจำนวนเฉลี่ยลดลงจาก 3.7 ห้องในช่วงปี พ.ศ. 2531-2540 เป็น 3.0 ห้องในช่วง พ.ศ. 2541-2550 อย่างไรก็ตามพบว่าสัดส่วนของพื้นที่ใช้สอยของห้องนอนในบ้านทั้งสองประเภทนั้นมีมากเป็นลำดับแรกในบ้านที่สร้างเองนั้นมีแนวโน้มของการมีจำนวนห้องนอนที่เพิ่มมากขึ้นเล็กน้อยแต่สัดส่วนพื้นที่ใช้สอยของห้องนอนเมื่อเทียบกับพื้นที่ใช้สอยโดยรวมในบ้านกลับไม่เปลี่ยนแปลงมากนัก แต่ในทางกลับกันสัดส่วนการเพิ่มของพื้นที่ห้องนอนในโครงการบ้านจัดสรรมีมากอย่างเห็นได้ชัด แต่จำนวนห้องนอนในบ้านจัดสรรลดลง ทั้งย่อมหมายความว่าพื้นที่ต่อหน่วยของห้องนอนในบ้านจัดสรรมีขนาดเพิ่ม ซึ่งอาจหมายถึงการที่เจ้าของโครงการจัดสรรและนักออกแบบให้ความสำคัญกับการมีพื้นที่ส่วนตัว (Private space) ของสมาชิกในบ้านมากขึ้น โดยอาจเป็นผลมาจากการวางกลยุทธ์ทางการตลาดของนักพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ หรือการที่ผู้คนในครอบครัวใช้เวลาอยู่นอกบ้านเป็นหลัก และเมื่อกลับบ้านสมาชิกแต่ละคนอาจต้องการเวลาในการพักผ่อนหรือประกอบกิจกรรมส่วนตัวมากกว่าที่จะใช้เวลาอยู่ในพื้นที่ส่วนกลาง (Communal space) เช่นห้องรับแขก ที่คงมีจำนวนพื้นที่เท่าเดิมแต่มีสัดส่วนพื้นที่ใช้สอยลดลงอย่างชัดเจนในบ้านทั้งสองประเภท หรือในห้องนั่งเล่น ที่หายไปจากประเภทของพื้นที่ใช้สอยในบ้านจัดสรรที่อยู่ในกลุ่มตัวอย่าง

นอกจากสิ่งที่น่าสังเกตคือจำนวนเฉลี่ยของห้องน้ำ ทั้งในบ้านที่สร้างโดยโครงการจัดสรรและบ้านที่สร้างเองโดยเจ้าของมีมากขึ้นเล็กน้อย แต่สัดส่วนพื้นที่ใช้สอยเฉลี่ยของพื้นที่ห้องน้ำในบ้านจัดสรรนั้นเพิ่มมากขึ้นเกือบเท่าตัวจากเดิมนั้นหมายความว่าขนาดพื้นที่ของห้องน้ำแต่ละห้องอาจเพิ่มมากขึ้น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะอิทธิพลและแนวคิดการออกแบบอย่างตะวันตกและวิถีชีวิตที่เปลี่ยนไปของผู้คนในทศวรรษนี้ที่ใช้เวลาในการทำกิจกรรม และให้ความสำคัญกับขนาดของห้องน้ำมากขึ้น

รูปแบบการจัดผังพื้นที่ในบ้านพักอาศัยทั้งบ้านจัดสรรและบ้านสร้างเองในช่วงระหว่าง พ.ศ. 2521-2550 มีแนวโน้มความเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม โดยปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงในหลายด้านซึ่งประกอบไปด้วยหลายปัจจัยด้วยกัน เช่น สังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม ค่านิยมทางอิทธิพลการออกแบบจากต่างประเทศ และปัจจัยทางด้านการตลาด ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญและเป็นปัจจัยหลักในการออกแบบบ้านจัดสรรที่ส่งผลต่อการออกแบบผังพื้นที่ รูปแบบการจัดผังพื้นที่บ้านจัดสรรนั้นมีข้อจำกัดทางด้านธุรกิจซึ่งอาจส่งผลให้การจัดผังพื้นที่รวมถึงขนาดของพื้นที่ที่กระชับมากกว่าบ้านสร้างเองซึ่งสอดคล้องกับที่ กอบกุล อินทรวิจิตร ได้กล่าวไว้ว่า

สถาปัตยกรรมอาคารพักอาศัยในอนาคตมีแนวโน้มค่อนข้างชัดเจนว่ามีความผันผวนและแปรเปลี่ยนต่อไปอีกตราบเท่าที่ความต้องการของตลาดยังมีอยู่ รูปแบบอาคารพักอาศัยในอนาคตส่วนใหญ่จะขึ้นอยู่กับปัจจัยและเหตุผลทางด้านธุรกิจมากกว่าศิลปะและความงดงาม กอบกุล อินทรวิจิตร (2535)

วิถีชีวิตของคนในสังคมเมืองที่มีความเร่งรีบ และทำงานหนักในภาวะที่มีการแข่งขันสูงขึ้น ซึ่งส่งผลต่อรูปแบบวิถีชีวิตหรือกิจกรรมภายในบ้านที่เปลี่ยนไป หลังจากเหนื่อยล้าจากการทำงานตลอดทั้งวันกลับมาบ้านก็ต้องการพักผ่อน

ซึ่งอาจเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการให้ความสำคัญของพื้นที่ส่วนตัวมากขึ้น เช่นขนาดพื้นที่ห้องนอนที่มีขนาดใหญ่ขึ้นและรูปแบบกิจกรรมที่เพิ่มมากขึ้นเช่น การที่ห้องนอนมีห้องน้ำในตัว พื้นที่ส่วนทำงาน หรือบริเวณพักผ่อนเพื่อความสะดวกสบาย ซึ่งในทางกลับกันพื้นที่ส่วนกลาง ที่ให้ความสำคัญน้อยลงเช่น ห้องครัวซึ่งอาจสะท้อนให้เห็นถึงพฤติกรรมในการทำอาหารลดลงในกลุ่มตัวอย่างบ้านสร้างเองในช่วง พ.ศ. 2541-2550 พบว่ามีเพียงครัวเบา (Pantry) เพียงเท่านั้นพฤติกรรมการรับประทานอาหารเปลี่ยนเป็นการทานข้าวนอกบ้าน ดังนั้นจึงเห็นได้ว่ารูปแบบกิจกรรมนั้นสะท้อนออกมาให้เห็นในรูปแบบการจัดผังพื้นที่

ข้อจำกัดในการศึกษา

กลุ่มตัวอย่างในงานวิจัยนี้เจาะจงศึกษาบ้านพักอาศัยที่สร้างขึ้นในเวลาย้อนหลังกลับไปถึง 20 ปี เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลทางกายภาพของบ้านพักอาศัยเหล่านี้ แต่การเจาะจงช่วงเวลาของการสร้างทำให้ยากต่อการหาตัวอย่างที่ผู้วิจัยสามารถเข้าไปเก็บข้อมูลได้ ทำให้ตัวอย่างของบ้านที่ต้องการศึกษาในแต่ละช่วงเวลามีจำนวนจำกัด นอกจากนี้การเก็บข้อมูลในบ้านพักอาศัยสามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลค่อนข้างยากเนื่องจากประเด็นด้าน ความต้องการความเป็นส่วนตัว และความปลอดภัยเป็นอุปสรรคในการเก็บข้อมูล อาจส่งผลต่อความเชื่อมั่นของข้อมูลที่น่ามาเปรียบเทียบ ในการศึกษาขั้นต่อไปจึงควรมีกลุ่มตัวอย่างที่มากขึ้นเพื่อเพิ่มความเชื่อมั่นของข้อมูลที่น่ามาเปรียบเทียบ

การวิจัยนี้เน้นการศึกษาความแตกต่างของการแบ่งชนิดประเภทพื้นที่ และสัดส่วนของพื้นที่ใช้สอยภายในบ้านจัดสรรและบ้านที่สร้างเองโดยเจ้าของ อย่างไรก็ตามข้อมูลที่นำมาวิเคราะห์และแสดงในบทความนี้เป็นข้อมูลที่การศึกษาเปรียบเทียบลักษณะทางกายภาพของบ้านพักอาศัยเป็นหลัก อย่างไรก็ตามจำเป็นต้องมีการศึกษาเชิงลึก เพื่อให้ได้ความกระจ่างต่อเหตุที่ทำให้เกิดความแตกต่างในการออกแบบบ้านจัดสรรและบ้านที่สร้างเองโดยเจ้าของในทางตัดขวาง และในระยะยาว โดยอาจต้องมีการเก็บข้อมูลเพิ่มเติมด้วยการสัมภาษณ์ทั้งเจ้าของที่เป็นผู้สร้างบ้านเอง ผู้ที่เลือกซื้อบ้านจัดสรร นักพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ที่ทำโครงการจัดสรร และนักออกแบบที่มีประสบการณ์การออกแบบบ้านพักอาศัย

ลักษณะทางกายภาพของบ้านพักอาศัยที่ใช้เป็นข้อมูลในงานวิจัยนี้ เป็นลักษณะของผังบ้านดั้งเดิมก่อนการดัดแปลง ในบางกรณีเจ้าของบ้านอาจจำรายละเอียดของผังอาคารดั้งเดิมไม่ครบถ้วน ทั้งนี้เนื่องจากบ้านได้ถูกสร้างมาเป็นเวลานาน ดังนั้นความคลาดเคลื่อนของความจำเกี่ยวกับรายละเอียดของผังอาคารจึงอาจส่งผลถึงความเที่ยงตรงของข้อมูลได้ ดังนั้นเพื่อให้ได้รายละเอียดที่ชัดเจนถูกต้องจึงต้องอาศัยการสัมภาษณ์และรวบรวมข้อมูลจากผู้อาศัยหรือเจ้าของบ้านมากกว่าหนึ่งคนเพื่อนำข้อมูลที่ได้ มา Triangulate หรือเปรียบเทียบความพ้องของรายละเอียดเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องเที่ยงตรง

เอกสารอ้างอิง

- กอบกุล อินทรวิจิตร. (2535). พัฒนาการของรูปแบบอาคารพักอาศัยในช่วงหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง จนถึงปัจจุบัน (พ.ศ. 2475-2535). กรุงเทพฯ : สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
- วิมลสิทธิ์ หรยางกูร, วีระ อินพันทัง และสันติ ฉันทวิลาสวงศ์. (2544). สถานภาพผลงานทางวิชาการสาขาสถาปัตยกรรมในประเทศไทย. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ
- บัณฑิต จุฬาสัย. (2540). บ้านไทย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- แสงอรุณ รัตกลีกร. (2540). หนังสือชุดคลื่นความคิด 5 แสงอรุณแห่งสถาปัตยกรรม. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- สุพัตรา สุภาพ. (2536). พิมพ์ครั้งที่ 15. สังคมวิทยา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช
- นฤพนธ์ ดั้ววิเศษ. (2539). บ้านเรือนและที่อยู่อาศัยในประวัติศาสตร์สังคมของชาวนาไทยภาคกลาง กรณีศึกษาบ้านหมูลาว ต.ปลายกลัด อ.บางซ้าย จ.พระนครศรีอยุธยา. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- นิเทศ ดินณะกุล. (2546). การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- พิทยา สายหู. (2534). กลไกของสังคม. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

- Groat, L. N. (2000). **A Conceptual Framework for Understanding the Designer's Role.** Technician, Artist or Cultivator In P. K. a. P. Ozolins (Ed.), Design Professionals and the Built Environment (pp. 41-51). New York:
- Hanson, J. (1984). **Decoding homes and houses.** University College London.
- Hillier, B. & Hanson, J. (1984). **The social logic of space.** Cambridge; New York: Cambridge University Press.
- Kelbaugh, D. (2004). Seven Fallacies in Architecture. Journal of Architectural Education. 66-68.
- Mullard, P. (2011)
- Korosec-Serafaty, P. (1984). **Experience and Use of Dwelling.** In I. A. a. C. Wern (Ed.), Human Behavior and Environment (Vol. 8). New York: Plenum Press.
- Mullard, P. (2011). The **Impact of Social Change on the Transformation in the Traditional Dwelling of Central Thailand.** The 1st Asian Conference on Cultural StudiesOsaka, Japan.
- Peponis, J. (2002). **Spatial structure of environment and behavior.** In R. B. Betchel.
- Maeda. S. (2009). **Changes in renovated condominium plans over 50 years.** Conference information